

Teritorialna agenda 2030

Prihodnost za vse kraje

#TerritorialAgenda A future for all places

Neformalno srečanje ministrov, pristojnih za
prostorsko načrtovanje, prostorski razvoj in/ali
teritorialno kohezijo

1. december 2020, Nemčija

TERITORIALNA AGENDA 2030

Prihodnost za vse kraje

I Preambula

- (1) Ministri, pristojni za prostorsko načrtovanje, prostorski razvoj in/ali teritorialno kohezijo, smo v sodelovanju z Evropsko komisijo, Evropskim parlamentom, Evropskim odborom regij, Evropskim ekonomsko-socialnim odborom, skupino Evropske investicijske banke ter zadevnimi evropskimi in nacionalnimi združenji pregledali Teritorialno agendo, ki se je začela izvajati leta 2007, leta 2011 pa je bila posodobljena. Strinjamo se o Teritorialni agendi 2030.
- (2) Kolege iz sosednjih držav spodbujamo, da se seznanijo s Teritorialno agendo in se nam pridružijo pri njenem uresničevanju na evropski, nadnacionalni, makroregionalni in čezmejni ravni. Vsak je dobrodošel, da v svoji državi izvaja Teritorialno agendo na nacionalni, regionalni in lokalni ravni ter v sodelovanju z drugimi državami.
- (3) K uresničevanju Teritorialne agende spodbujamo vse, ki so vključeni v politike prostorskega načrtovanja in prostorskega razvoja na vseh upravnih ravneh in ravneh upravljanja v EU in sosednjih državah. Teritorialna agenda se uporablja vseh, osredotoča pa se na medsebojne odnose in blaginjo ljudi.
- (4) Teritorialna agenda temelji na sklepih „Poročila o stanju evropskega prostora“ ESPON (2019), „Evropskega teritorialnega referenčnega okvira“ ESPON (2019) in „Sedmega poročila o ekonomski, socialni in teritorialni koheziji“ Evropske komisije (2017). Upošteva tudi nedavna poročila o prostorskem načrtovanju, teritorialni koheziji in prostorskem razvoju, kohezijsko politiko EU ter zadevne dele sektorskih politik Evropske komisije, Evropskega odbora regij in skupine Evropske investicijske banke.
- (5) Teritorialna agenda upošteva nedavne okvire politike in agende, vključno z agendo Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030 in cilji trajnostnega

razvoja (2015), Pariškim sporazumom (2015), Novo urbano agendo Združenih narodov (2016), dokumentom za razpravo Evropske komisije z naslovom „Za trajnostno Evropo do leta 2030“ (2019), predlogom prihodnje kohezijske politike EU 2021–2027 (2018), Urbano agendo EU (2016), Novo leipziško listino (2020), Deklaracijo s konference Cork 2.0 Boljše življenje na podeželju (2016) in načeli OECD o urbani in podeželski politiki (2019), ter Evropski zeleni dogovor z naložbenim načrtom za trajnostno Evropo in mehanizmom za pravični prehod (2020), program za okrevanje Unije (2020) ter zadevne sklepe avstrijskega, romunskega, finskega in hrvaškega predsedstva Sveta EU.

- (6) Teritorialna agenda zagotavlja v ukrepe usmerjen okvir za spodbujanje teritorialne kohezije v Evropi. Teritorialna kohezija je cilj Evropske unije, uveden s Pogodbo o Evropski uniji (člen 3 PEU). Pomeni spodbujanje uravnoveženega in skladnega prostorskega razvoja med državami, regijami, mesti in občinami ter znotraj njih, pa tudi zagotavljanje prihodnosti za vse kraje in ljudi v Evropi, pri čemer temelji na raznolikosti krajev in subsidiarnosti. Omogoča več enakih možnosti, vključno z dostopom do javnih storitev za ljudi in podjetja ne glede na to, kje se nahajajo. Na ravni mest so ti vidiki obravnavani v Novi leipziški listini. Teritorialna kohezija krepi solidarnost za spodbujanje konvergence in zmanjšanje neenakosti med kraji, ki so na boljšem, in tistimi, ki imajo slabše obete ali zaostajajo. Teritorialna kohezija pomaga vsem krajem, da z lastnimi sredstvi in lokalno usmerjenimi naložbami dosežajo čim boljše rezultate. To koristi Evropi kot celoti in vsaki posamezni državi.
- (7) Teritorialna agenda poudarja pomen strateškega prostorskega načrtovanja in določa njegovo usmeritev ter poziva h krepitvi prostorske razsežnosti sektorskih politik na vseh ravneh upravljanja. Njen namen je spodbujati vključujočo in trajnostno prihodnost za vse kraje ter prispevati k doseganju ciljev trajnostnega razvoja v Evropi.
- (8) Bistveno je omejiti neenakosti, ki ovirajo Evropo, države, občine in regije, da bi lahko gradili na njihovem uspehu. To je mogoče doseči le tako, da se več pozornosti nameni raznolikosti krajev v Evropi ter njihovim razvojnim potencialom in izzivom.

- (9) Med revizijo Teritorialne agende je pandemija COVID-19 spremenila oblikovanje politik in prihodnje razvojne obete. Medtem ko se posledice in odzivi politike po posameznih območjih razlikujejo zaradi različnih razmer, pandemija kaže, da so območja pomembna in zelo medsebojno odvisna. Teritorialna kohezija bi morala imeti pomembno vlogo v procesu okrevanja. Politike prostorskega razvoja in sodelovanje pri skupnih ciljih so bistvenega pomena za povečanje odpornosti občin, regij in držav, hkrati pa tudi krepijo njihove procese okrevanja.
- (10) V skladu s Pogodbo o delovanju Evropske unije (členi 174, 175 in 349 PDEU) bi morale vse politike in ukrepi Unije prispevati k ekonomski, socialni in teritorialni koheziji. Prizadevanja za trajnostno teritorialno kohezijo in omejevanje neenakosti med ljudmi in kraji zahtevajo skupne napore. V ta namen je treba povezati sektorske politike, občinske, regionalne, nacionalne, evropske in druge organe ter različne družbene skupine. Vsi morajo sodelovati pri uravnoteženju vključenosti, trajnostnosti, konkurenčnosti in odpornosti na podlagi sodelovalnega in inovativnega celostnega prostorskega razvoja.
- (11) Regionalne in lokalne vlade bodo morda potrebovale zunanjo podporo za zagotovitev vključujočega in trajnostnega razvoja. Takšna podpora je mogoča v okviru kohezijske politike EU in politike razvoja podeželja na področju skupne kmetijske politike s cilji in naložbami v vseh regijah. To je še posebno pomembno za območja s slabšimi prihodnjimi obeti, tista, ki zaostajajo, in območja, ki so hudo in stalno prizadeta zaradi neugodnih naravnih ali demografskih razmer.
- (12) Evropski zeleni dogovor z naložbenim načrtom za trajnostno Evropo, mehanizem pravičnega prehoda ter s tem povezane sektorske politike EU in prizadevanja za dolgoročno vizijo za podeželska območja ponujajo priložnost za spodbujanje sinergij med Teritorialno agendo ter splošnimi strategijami in politikami EU. Zeleni dogovor povezuje zelene cilje in cilje pravičnega prehoda, saj je namenjen preprečevanju neenakomerne porazdelitve učinkov energetskega prehoda, zmanjšanju emisij toplogrednih plinov ter vpliva podnebnih sprememb in drugih okoljskih izzivov. Njegov namen je spremeniti podnebne in okoljske izzive v priložnosti za vse kraje ter zagotoviti, da bo

prehod pravičen in vključujoč za vse. Evropski zeleni dogovor je tako priložnost za spodbujanje sinergij med Teritorialno agendo ter splošnimi strategijami in politikami EU. Skladen je z zamisljivo teritorialne kohezije in območjem prilagojenim pristopom, saj temelji na raznolikem potencialu vseh krajev in izboljšuje splošno prostorsko ravnovesje v Evropi.

- (13) Vse, ki so vključeni v prostorski razvoj in strateško prostorsko načrtovanje na vseh ravneh, pozivamo, da upoštevajo prednostne naloge Teritorialne agende. K upoštevanju teh prednostnih nalog prav tako pozivamo vse, ki so odgovorni za oblikovanje in izvajanje sektorskih politik, in sicer na vseh ravneh upravljanja. Za teritorialno kohezijo je pomembna skladnost med vsemi politikami EU ter nacionalnimi politikami in politikami nižjih ravni. Večina politik ima pomembne prostorske učinke in na različne načine vpliva na možnosti prostorskega razvoja. Usklajene in območjem prilagojene politike lahko znatno povečajo doslednost in učinkovitost politik ter zmanjšajo negativne učinke nasprotujočih si politik.
- (14) Nosilce odločanja in organe v državah članicah, regijah, na metropolitanskih območjih, v manjših in večjih mestih, občinah, na podeželskih območjih in v drugih krajih pozivamo, naj prispevajo k vključujoči in trajnostni prihodnosti za vse kraje in ljudi. Kraji s skupnim potencialom ali izzivi lahko sodelujejo pri iskanju skupnih rešitev. Kraji z dopolnjujočim se potencialom lahko raziščejo svoje primerjalne prednosti za ustvarjanje dodatnega razvojnega potenciala. S tesnejšim sodelovanjem bomo spodbujali njihovo zmožnost za razvoj učinkovitejših odzivov politike.
- (15) Območjem prilagojen pristop k oblikovanju politik prispeva k teritorialni koheziji. Temelji na horizontalnem in vertikalnem usklajevanju, oblikovanju politik na podlagi dokazov in celostnem prostorskem razvoju. Obravnava različne ravni upravljanja (pristop upravljanja na več ravneh), s čimer prispeva k subsidiarnosti. Zagotavlja sodelovanje in usklajevanje, ki vključujeta državljane, civilno družbo, podjetja, raziskovalne in znanstvene ustanove ter središča znanja. Njegov končni cilj je sprostiti edinstveni prostorski potencial, povezan z lokalnim prostorskim kapitalom, znanjem in dobrinami, hkrati pa priznava potrebo po prilagojenih rešitvah na različnih vrstah območij. Razvoj ter izvajanje

evropskih, nacionalnih, regionalnih in lokalnih strategij z območjem prilagojenim pristopom bosta prispevala k dolgoročnemu razvoju in konkurenčnosti krajev.

- (16) Skupna načela Teritorialne agende in Nove leipziške listine so območjem prilagojen pristop, usklajevanje politik in učinkoviti okviri politik na več ravneh. Teritorialna agenda jih zagovarja kot splošna načela za vse kraje in sektorje politik. Nova leipziška listina določa smernice za njihovo uporabo v mestih, na mestnih območjih, v njihovih funkcionalnih regijah in na primestnih območjih. Zato podpiramo okrepljeno sodelovanje na prostorskih ravneh in med njimi, vključno s partnerstvi med mesti in podeželjem.
- (17) Kot je določeno v Novi leipziški listini, načela dobrega upravljanja mest in kakovostnega načrtovanja zagotavljajo privlačne, vključujoče, trajne in prilagodljive kraje, kar prispeva k temu, da so prijetnejši in privlačnejši za ljudi, da tam delajo, živijo in uživajo. Bistveno je, da javni organi proaktivno stremijo k visokokakovostnemu in vključujočemu načrtovanju, ko razmišljajo o razvoju v naših mestih in vaseh.
- (18) Skupnosti in civilno družbo po vsej Evropi pozivamo, naj pomagajo premagati vse večje razvojne razlike med ljudmi in kraji. Gradnja mostov med ljudmi z različnimi dohodki, izobrazbo, kulturami, tradicijami in religijami je ključnega pomena za ohranjanje povezane Evrope. Olajšali bomo sodelovanje in povečali solidarnost med civilno družbo, da bi se zmanjšala segregacija in spodbudila socialna vključenost ter izkoristile prednosti, ki jih prinaša raznolikost, za blaginjo vseh.
- (19) Raznolikost krajev v Evropi je premalo izkoriščen potencial. Oblikovanje območjem prilagojenih politik lahko pripomore k sprostitvi neizkoriščenega potenciala. Skupna prizadevanja med sektorskimi politikami, ravnmi upravljanja, kraji in družbenimi skupinami so bistvenega pomena za vključujočo in trajnostno Evropo, ki vsem ljudem in krajem ponuja obete za prihodnost, varuje skupne možnosti preživljanja in oblikuje prehode.

II Zakaj moramo ukrepati

- (20) Nedavne študije, vključno s študijami ESPON, Evropske komisije, Evropskega odbora regij, Evropske investicijske banke, Svetovne banke ter drugih mednarodnih, nacionalnih in regionalnih akterjev, poudarjajo, da se Evropa srečuje z velikimi gospodarskimi, socialnimi in okoljskimi izzivi, vendar ima tudi velik potencial za izboljšanje življenjskih razmer v vseh krajih in za vse ljudi. Za to so potrebni odzivi politik z močno prostorsko razsežnostjo in usklajeni pristopi, s katerimi se priznavajo in izkoriščajo raznolikost in posebnosti krajev.
- (21) Evropa ima zelo raznovrstne kraje, kot so regije glavnih mest, metropolitanska območja, manjša in srednje velika mesta, primestna območja, podeželska območja, notranja obrobja, obrobna območja, najsevernejša območja, redko poseljena območja, otoki, obalna območja, gorska območja, najbolj oddaljene regije, čezmejne regije, makroregije, območja demografskega nazadovanja ter območja gospodarskega preoblikovanja in industrijskega prehoda. Njihov razvojni potencial in izzivi se zelo razlikujejo. Na vseh ravneh, od podlokalne do vseevropske, se povečujejo gospodarske in socialne razlike med kraji in med ljudmi, skupaj z okoljskimi tveganji in pritiski. Te razlike so posledica ekonomije obsega, neuravnoveženega dostopa do trgov in kvalificirane delovne sile ter razlik v kakovosti upravljanja in javnih storitev. Poleg tega povezave in tokovi med kraji, zlasti vzdolž koridorjev, vplivajo na možnosti izkoriščanja potenciala ali odzivanja na izzive.

Kakovostna uprava in upravljanje

- (22) Kakovost uprave in procesov upravljanja je pomembno medsektorsko načelo za lokalni, regionalni, nacionalni in evropski razvoj. Pomembna je za blaginjo družbe in je osnovni pogoj za dolgoročno trajnostno zvišanje življenjskega standarda, naložb, družbenega zaupanja in politične legitimnosti. Za razvoj in izvajanje celostnih strategij in naložb, prilagojenih lokalnim razmeram, je

potrebno sodelovanje med sektorskimi politikami ter ravnmi uprave in upravljanja, hkrati pa je treba vključiti tudi lokalne skupnosti. Stalna krepitev zmogljivosti na vseh ravneh je zlasti pomembna za spodbujanje sodelovalnega izvajanja strategij.

- (23) Kot je poudarjeno v sedmem kohezijskem poročilu, se kakovost uprave in upravljanja na vseh ravneh po Evropi razlikuje. Največje razlike so med državami, razhajanja pa najdemo tudi znotraj držav. Zaradi slabe kakovosti uprave in upravljanja bi se lahko na zadevnem ozemlju zmanjšali mejna koristnost in donosnost naložb v infrastrukturo, človeški kapital in tehnologijo.

Ljudje in kraji se oddaljujejo

Vse večja neravnovesja in neenakosti

- (24) Spreminjajočo se družbeno in gospodarsko geografijo Evrope spremljajo vse večje neenakosti, ki razdvajajo ljudi in kraje. Nekatere družbene skupine in skupnosti menijo, da se z evropskimi in nacionalnimi cilji in obeti ne obravnavajo njihovi pomisleki in možnosti. To je izraženo v razpravi o „geografiji nezadovoljstva“. Povečevanje socialnih in gospodarskih razlik v Evropi ima dejansko prostorsko razsežnost, kot je segregacija znotraj mest, podeželskih območij ali regij, znotraj regij ali držav in znotraj Evrope. Zaradi vse večjih neenakosti in razlik se precej razlikujejo tudi obeti za prihodnost. Teritorialna agenda poudarja te izzive in nanje opozarja oblikovalce politik.
- (25) Ukrepi so potrebni na naslednjih področjih:
- (26) **Kakovost življenja:** Temeljni cilj vseh javnih politik bi moralo biti povečanje blaginje in kakovosti življenja državljanov. Ti presegata gospodarsko uspešnost, življenjski standard in povsem materialne vidike ter vključujeta dostop do kakovostnih javnih storitev, svobodo gibanja ter zdravo, odporno in visokokakovostno arhitekturo in grajeno okolje. Imata tudi prostorsko razsežnost, ki sega od razlik med soseskami, kot sta socialna izključenost in revščina v mestih, do razlik med regijami in državami.

- (27) **Storitve splošnega pomena:** Dostopnost, bližina, cenovna dostopnost in kakovost javnih storitev so pomembne za kakovost življenja in razvoj podjetij. Potrebe po večji stroškovni učinkovitosti in učinkovitem javnem upravljanju lahko privedejo do umika ali združevanja storitev na določenih lokacijah. Hkrati se povečujejo pričakovanja glede razpoložljivosti in kakovosti. Zaradi razlik v dostopu do storitev splošnega pomena bi se lahko ponudniki storitev, podjetja in družbenedržavnosti na srednji in dolgi rok preselili na območja z boljšo dostopnostjo. Z novimi tehnologijami za spletne storitve se lahko zmanjša občutljivost obrobni območij na takšne pritiske po selitvi. Hkrati se na nekaterih območjih pojavljajo vse večji izzivi pri dostopu do cenovno ugodnih stanovanj zlasti tam, kjer se zaradi začasnih nastanitvenih in turističnih storitev znatno zmanjšuje stanovanjski fond, kar prispeva k brezdomstvu, gentrifikaciji in socialni izključenosti.
- (28) **Demografska in družbena neravnovesja:** Staranje, domače in znotrajevropske migracije, vključno z zmanjševanjem prebivalstva, predstavljajo izzive za evropske sisteme socialnega varstva ter za lokalni in regionalni razvoj. Ta demografska dinamika ima resne socialne posledice, vključno z večjo socialno izključenostjo in neenakostmi ter izzivi za zagotavljanje javnih storitev, trge dela in stanovanja. Staranje in migracije kažejo na nadaljnjo koncentracijo na mestnih območjih, skupaj z zmanjševanjem prebivalstva na podeželskih in obrobni območjih. To zadeva zlasti oddaljena območja, ki nimajo dostopa do javnih storitev ter gospodarskih in družbenih priložnosti. Zunajevropski migracijski tokovi, vključno z odseljevanjem mladih in nadarjenih ljudi ter priseljevanjem beguncev, lahko te izzive še poslabšajo.
- (29) **Digitalizacija in četrta industrijska revolucija:** Digitalizacija in prelomne tehnologije bodo oblikovale gospodarski in družbeni razvoj v Evropi. Četrta industrijska revolucija bo privedla do zlitja tehnologij ter brisanja ločnic med fizičnimi, digitalnimi in biološkimi sistemi, kar bo znatno spremenilo trg dela. Zaradi gospodarske koncentracije in hitrega uvajanja novih tehničnih rešitev po vsem svetu nastaja vse več gospodarstev, kjer „zmagovalec pobere vse“. To daje dodaten pomen regijam in mestnim aglomeracijam v gospodarski tranziciji. Javni organi in nosilci odločanja morajo nenehno uvajati inovacije in ohranjati dialog z deležniki, da se pripravijo na prehode in učinkovito oblikujejo politike.

To zahteva tudi upoštevanje pravic do varstva podatkov in zasebnosti, digitalizirane uprave in evropske digitalne preobrazbe. Razlike v izobrazbi, digitalnih veščinah in znanjih ter širokopasovnem dostopu so pomemben dejavnik povečanja prostorskih neenakosti. Starejši in ljudje, ki živijo na oddaljenih podeželskih območjih (npr. na gorskih območjih ali otokih), so pogosto izpostavljeni tveganju izključenosti iz procesov digitalne preobrazbe.

- (30) **Zaposlovanje in gospodarski razvoj:** Lokalna in regionalna gospodarstva v Evropi so zelo medsebojno povezana in soodvisna prek zapletenih vrednostnih verig. Na gospodarske in zaposlitvene možnosti vplivajo razmere na področju lokalnega razvoja, ki presegajo vpliv lokalnih, regionalnih, nacionalnih in evropskih nosilcev odločanja. Nekateri kraji imajo običajno večjogospodarsko uspešnost in zaposlitvene možnosti, na primer zaradi višjih ravni konkurenčnosti, finančnih in naložbenih zmogljivosti, privlačnih pogojev za naložbe, ugodnih poslovnih razmer, razvitih regionalnih infrastruktur, učinkovitih regionalnih inovacijskih sistemov, višjih ravni raziskav, razvojnih in inovacijskih dejavnosti, dostopa do dobre izobrazbe, kvalificirane delovne sile ter dobrega podjetniškega in naravnega okolja. To krepi relativni položaj mest, ki so na boljšem, ter dodatno ohranja razlike in neravnovesja. Drug pomemben vidik sta rast mest in policentrični razvoj.
- (31) **Soodvisnosti med kraji:** Medtem ko se nekateri kraji v Evropi oddaljujejo, obstajajo tudi vse večje soodvisnosti med kraji. Ti pozitivni in negativni zunanji učinki pomenijo, da razvoj v enem kraju vpliva na potencial v drugem, zato lahko spremembe v enem delu Evrope vplivajo na druge dele celine. Te soodvisnosti so najopaznejše v koncentraciji gospodarskih dejavnosti ter naraščajočih razlikah med cvetočimi (pogosto metropolitanskimi) območji in nazadujočimi (pogosto podeželskimi) območji. To se kaže v stalni delitvi na jedro in obrobje v Evropi in na nacionalni ravni. Za notranje in zlasti zunanje meje EU so značilne neskladnosti in razlike v pravnih, socialnih in političnih sistemih, ki vplivajo na lokalni in regionalni razvoj. Zaradi ovir za povezovanje med kraji se lahko premalo izkoriščajo človeški, kulturni, gospodarski in ekološki viri v obmejnih regijah, kar še poslabšuje njihov obrobni položaj in socialno izključenost.

- (32) **Globalna vpetost:** Evropa je močno vpeta v svetovno gospodarstvo. Na lokalni in regionalni razvoj v Evropi vplivajo globalne strategije ter geopolitični in družbeno-ekonomski razvoj, ki presega vpliv lokalnih in regionalnih nosilcev odločanja, vključno z dinamiko v Evraziji in Sredozemlju. Veliko evropskih državljanov in podjetij sodeluje v svetovnih družbenih in gospodarskih omrežjih. Zato je razvoj evropskih regij, metropolitanskih območij in mest povezan z drugimi kraji ter s pretokom blaga, storitev, naložb, ljudi in idej po vsem svetu. Skratka, zunanji razvoj vpliva na razvojne perspektive krajev v Evropi. Niti potencial niti šibke točke, povezane s svetovnim razvojem, po Evropi niso enakomerno porazdeljene. Poleg tega je pandemija COVID-19 razkrila krhkost svetovnih dobavnih verig in pomanjkanje odpornosti v več gospodarskih sektorjih in na več ozemljih.

Trajnostni razvoj in podnebne spremembe

Vse večji pritiski na okolje

- (33) Svetovni izzivi trajnostnega razvoja so zelo pomembni za lokalni in regionalni razvoj ter življenjske razmere v Evropi. To zlasti zadeva podnebne spremembe, degradacijo okolja in prehod v podnebno nevtralno gospodarstvo. Vse večja nujnost obravnave podnebnih sprememb, odpornosti in prehoda na bolj trajnostni razvoj je izpostavljena v političnih in družbenih razpravah, kot je poudarjeno v „Trajnostnih razvojnih ciljih“ Združenih narodov. Ti pomisleki so v agendo EU strateško preneseni na podlagi poročil o državah v okviru Evropskega zelenega dogovora in evropskega semestra. Prehod na trajnostni razvoj pomeni različen potencial in izzive za različna podeželska območja, manjša in večja mesta ter regije.
- (34) Ukrepi so potrebni na naslednjih področjih:
- (35) **Podnebne spremembe:** Vplivi podnebnih sprememb se med evropskimi geografskimi regijami z različnimi stopnjami ranljivosti zelo razlikujejo. Večje tveganje dviga morske gladine, vročinskih valov, gozdnih požarov, suše, dezertifikacije, druge degradacije zemljišč in tal, poplav ter druge naravne in mešane naravne in tehnične nevarnosti zahtevajo lokalnim razmeram

prilagojene odzive, sodelovanje in usklajene politike. Ukrepi za ublažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje lahko prinesejo celo nove razvojne priložnosti za kraje. To lahko zadeva kmetijstvo, biogospodarstvo, zeleno, modro in krožno gospodarstvo ter proizvodnjo energije iz obnovljivih virov. Vplivi podnebnih sprememb ter blažilni in prilagoditveni ukrepi so odvisni od prostorskega okvira in zahtevajo prilagojene odzive na vseh ravneh.

- (36) **Izguba biotske raznovrstnosti in izkoriščanje zemljišč:** Hitra izguba biotske raznovrstnosti, ki jo povzroča človek, predstavlja resno tveganje za ekosisteme in dolgoročne pogoje za življenje. To vpliva na možnosti preživetja, kakovost življenja in lokalna gospodarstva. Povečanje izkoriščanja in rabe zemljišč in obale, pozidava tal in širjenje mestnih območij zmanjšujejo odprte površine, biotsko raznovrstnost in rodovitna tla, hkrati pa prispevajo tudi k urbanim toplotnim otokom, ki vplivajo na delovanje ekosistemov. Hkrati pa zapuščena, opuščena in premalo izkoriščena območja ponujajo možnosti za spremembo rabe zemljišč.
- (37) **Kakovost zraka, tal in vode:** To je bistveno za blaginjo ljudi. Onesnaževanje zraka, hrup, kontaminirana tla ter onesnažena talna in površinska vodna telesa povzročajo resne zdravstvene težave, ki so lahko povezane s socialno neenakostjo. Razlike v dostopu do čistega zraka, vode in tal obstajajo ne le med državami in regijami, temveč tudi med mestnimi in podeželskimi območji ter znotraj mest in metropolitanskih območij.
- (38) **Varna, cenovno dostopna in trajnostna energija:** Evropski državljani in podjetja potrebujejo dostop do trajnostne, zanesljive in cenovno dostopne oskrbe z energijo. To je pomembno za lokalni in regionalni razvoj. Znaten uvoz iz tretjih držav, ki so izpostavljene gospodarski ali politični nestabilnosti, povečuje težave za energetska varnost. Spremenljive cene energije in naraščajoče emisije poudarjajo potrebo po trajnostnih in odpornih rešitvah, kot so energija iz obnovljivih virov, okolju prijaznejše, razogljíčene gospodarske dejavnosti ter drugi ukrepi za povečanje energijske učinkovitosti in zmanjšanje porabe energije. Ne zadostna energetska infrastruktura in odvisnost od obstoječih omrežij zahtevata raznoliko proizvodnjo energije in oskrbo z njo ter razvoj in povezovanje trga energije.

- (39) **Pravični prehod:** Za doseg podnebno nevtralnega gospodarstva do leta 2050 so po vsej Evropi potrebni ukrepi za razogljičenje. Gospodarski, okoljski in socialni stroški tega prehoda so zlasti visoki za območja in prebivalce, ki so najbolj odvisni od fosilnih goriv in industrij, ki povzročajo znatne emisije toplogrednih plinov. Cilj pravičnega prehoda je zagotoviti, da se napredek v smeri podnebno nevtralnega gospodarstva odvija na pošten način, ne prezre nikogar in nobenega kraja ter zagotavlja visoko kakovost življenja za vse. Naložbe so potrebne za območja, ki jih je proces prehoda negativno prizadel, saj bodo regijam in ljudem omogočile, da do leta 2050 obravnavajo socialne, gospodarske in okoljske posledice prehoda na podnebno nevtralno gospodarstvo.
- (40) **Krožne vrednostne verige:** Krožno gospodarstvo je pomemben cilj za ogljično/podnebno nevtralno gospodarstvo. Namen krožnega gospodarstva je zapreti snovne in energetske zanke z dolgotrajno zasnovano, vzdrževanjem, popravilom, ponovno uporabo, predelavo, obnovo in recikliranjem. Pomembni so procesi industrijske simbioze v regionalnih vrednostnih verigah. Prehod evropskih gospodarstev na krožni in ogljično/podnebno nevtralni model, prilagojen lokalnim razmeram, ima prostorsko razsežnost in lahko okrepi funkcionalne regije. Gospodarska blaginja v krajih je odvisna od konkurenčnosti in ustvarjalnosti njihovih podjetij in zagonskih podjetij ter od lokalnih dobrin, značilnosti in tradicije, kulturnega, socialnega in človeškega kapitala ter inovacijskih zmogljivosti. Na splošno so mestna območja v boljšem položaju za sledenje s tem povezanim trendom kot redko poseljena območja in notranja obrobja, ki pogosto nimajo kritične mase. Manjša mesta in kraji z visoko stopnjo obrtnišva bi kljub temu lahko imeli koristi od krožnega gospodarstva v smislu popravil, ponovne uporabe in delitve dejavnosti na lokalni in regionalni ravni.
- (41) **Naravna, krajinska in kulturna dediščina:** Naravna in kulturna dediščina sta sredstvi lokalnega in regionalnega razvoja, ki ponujata edinstvene priložnosti za razvoj in visokokakovostno življenjsko okolje. Trajnostna in učinkovita raba virov bi morala koristiti lokalnim skupnostim in spodbujati lokalne poslovne priložnosti. Vendar lahko čezmerno izkoriščanje teh dobrin ogrozi lokalno ali regionalno gospodarstvo. Urbanizacija, intenzivno kmetijstvo in ribištvo, proizvodnja energije, rudarstvo, industrijske dejavnosti, promet in drug

infrastrukturni razvoj, zlasti če niso usklajeni, lahko povzročijo resne težave. Povečano in neusklajeno izkoriščanje morskega prostora in morskih virov lahko vpliva na trajnostni razvoj, medtem ko spremembe rabe zemljišč in morja, urbanizacija in množični turizem ogrožajo kulturne dobrine in krajine ter lahko razdrobijo naravne habitate in ekološke koridorje.

Potreba po ukrepanju

- (42) V Evropi so vse večje neenakosti med kraji in ljudmi ter netrajnostni razvoj dosegli kritično raven. Za zagotovitev pozitivnih obetov za prihodnost za vse ljudi, skupnosti in kraje v Evropi je potrebno okrepljeno usklajeno ukrepanje na vseh geografskih ravneh in ravneh upravljanja. Čas je, da bolje razumemo in ustrezno obravnavamo prostorske učinke sektorskih politik. Prizadevamo si prispevati k trajnostnemu razvoju in ohranjati povezano Evropo z uresničevanjem naslednjih teritorialnih prednostnih nalog za Evropo.

III Teritorialne prednostne naloge za Evropo

---

(43) Za zagotavljanje trajnostne prihodnosti za vse kraje in ljudi v Evropi so potrebni ukrepi, ki temeljijo na:

- skupnem razumevanju, da se razvojne potrebe in učinki prihodnjega razvoja med kraji v Evropi razlikujejo, kar je mogoče izboljšati z izmenjavo znanja in izkušenj, pridobljenih iz posameznih rešitev in z njimi povezanih podpornih shem; ter
- sodelovanju in usklajevanju med kraji, ravnmi uprave, sektorji politik in družbenimi skupinami za obravnavanje zapletenih vprašanj in izkoriščanje različnih možnosti, tudi s kohezijsko politiko EU, politiko razvoja podeželja, Interreg ali drugimi orodji za spodbujanje celostnega prostorskega ali lokalnega razvoja.

(44) Zato opredeljujemo dva splošna cilja, in sicer pravično Evropo in zeleno Evropo, ki imata šest prednostnih nalog za razvoj evropskega prostora kot celote skupaj z vsemi njegovimi kraji:

PRAVIČNA EVROPA,

---

ki ponuja obete za prihodnost za vse kraje in ljudi

(45) Prednostne naloge za pravično Evropo poudarjajo prostorsko razsežnost in prispevek prostorskega načrtovanja k splošnim prednostnim nalogam politike. Te prednostne naloge vključujejo gospodarsko, socialno in teritorialno kohezijo, evropski steber socialnih pravic, Evropo, ki je bližje državljanom, bolj vključujoč, trajnosten in celosten razvoj krajev, pravični prehod in teritorialno povezovanje v Evropi.

URAVNOTEŽENA EVROPA

Bolj uravnotežen prostorski razvoj z izkoriščanjem raznolikosti Evrope

- (46) Prostorska raznolikost Evrope ponuja precejšen razvojni potencial. To lahko prispeva k bolj uravnoteženemu prostorskemu razvoju, preprečevanju pretirane koncentracije, krepitvi sekundarnih polov rasti ter zmanjšanju neenakosti med ljudmi in kraji. Sodelovanje v policentričnih omrežjih mest, metropolitanskih območij in regij prispeva k boljšemu širjenju razvojnega potenciala. Zato bomo sprejeli ukrepe za spodbujanje sosesk, skupnosti, občin, okrožij, regij in držav članic k sodelovanju pri odzivanju na svetovne družbene izzive, izboljšanju delovnih, življenjskih in poslovnih razmer v vseh krajih ter krepitvi družbeno-ekonomske blaginje, inovacijskih zmogljivosti, položajev v svetovnih vrednostnih verigah in svetovne konkurenčnosti po vsej Evropi.
- (47) Polarizacija med jedrom Evrope in njenim obrobjem, njenimi prestolnicami, metropolitanskimi območji, mesti, podeželskimi območji ter območji z geografskimi in demografskimi posebnostmi spodkopava uravnotežen prostorski razvoj. Zlasti manjša in srednje velika mesta premalo izkoriščajo potencial za ublažitev polarizacije. Imajo ključno vlogo pri regionalnem gospodarskem razvoju in socialni blaginji, zlasti z nacionalno in mednarodno dostopnostjo ter ustreznim dostopom do storitev na lokalni in regionalni ravni. Policentrična omrežja lahko prispevajo tudi k bolj trajnostnemu prometu. Oblikovalce politik z vseh ravni pozivamo k spodbujanju policentričnih razvojnih modelov, ki vsem krajem ponujajo vlogo.
- (48) Evropa ima raznolika območja, kot so obalna območja, otoki, gorska območja, notranja obrobja, ravnine, rečne doline in jezera. Vsa ta območja imajo edinstvene razvojne izzive in potencial, vendar se najbolj oddaljene regije zaradi oddaljenosti in posebnih značilnosti srečujejo s posebnimi razvojnimi izzivi. Sprejeli bomo ukrepe za spodbujanje nosilcev odločanja na vseh ravneh upravljanja, da sprostijo edinstven potencial območijs posebnimi geografskimi značilnostmi ter omejitve teh območij ustrezno obravnavajo s celostnimi in sodelovalnimi pristopi.

FUNKCIONALNE REGIJE

Lokalni in regionalni razvoj, ki zmanjšuje neenakosti med kraji

- (49) Mesta vseh velikosti so gonilo gospodarskega in družbenega razvoja ter privlačni kraji za življenje, delo, obisk in naložbe. Sodelovanje in mrežno povezovanje v mestih in njihovi okolici ter med njimi v isti funkcionalni regiji ustvarjata razvojne možnosti za vse kraje, pri čemer se upošteva potreba po spodbujanju povezav med mesti in podeželjem. Takšne funkcionalne regije se pogosto ne ujemajo z obstoječimi upravnimi razmejitvami. Razlikujejo se glede na funkcijski značaj in medsebojno povezanost, so zelo dinamične in se lahko sčasoma spreminjajo. Nosilci odločanja v mestih, ki razmišljajo o sodelovanju z okoliškimi območji prek upravnih meja, lahko svojim krajem pomagajo, da postanejo gonilna sila rasti znotraj regije. To koristi in ne škoduje njihovim okoliškim skupnostim in podeželskim območjem. Mesta in njihova okoliška območja lahko skupaj zagotovijo zdravo in cenovno dostopno življenjsko okolje, preprečijo nadaljnje širjenje mest ter zmanjšajo izkoriščanje zemljišč. Iskali bomo dialog z nosilci odločanja v mestih vseh velikosti, da bi se uporabil celosten pristop k upravljanju na več ravneh. To pomeni vključevanje ljudi z različnih ravni upravljanja, zlasti lokalne in regionalne, pa tudi iz različnih sektorjev politike in družbenih skupin.
- (50) Evropa ima raznolika mestna, primestna, podeželska, obrobna in redko poseljena območja. Nekatera od njih so prizadeta zaradi segregacije ali pa se srečujejo z izrazitim zmanjševanjem števila prebivalcev. Njihov razvoj je tesno povezan z edinstvenimi lokalnimi značilnostmi in odnosi z drugimi kraji, dostopnostjo in dostopom do javnih storitev, možnosti izobraževanja in internetnih povezav, raznolikih gospodarskih dejavnosti in podjetništva ter njihovih ekoloških funkcij in ekosistemskih storitev. Na ravni mest so ti vidiki obravnavani v Novi leipziški listini. Sodelovali bomo z lokalnimi in regionalnimi nosilci odločanja, da bi okrepili sodelovanje pri dolgoročnih lokalnih strategijah za ta območja in obravnavali trajnostne funkcionalne povezave med sosednjimi območji, vključno s prostorskim načrtovanjem in instrumenti kohezijske politike EU, politiko razvoja podeželja in politikami EU, kot so celostne teritorialne naložbe, lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost (LEADER), ali katera koli druga

orodja za krepitev celostnega prostorskega ali lokalnega razvoja. Ta morda na zadevnem območju že obstajajo.

ČEZMEJNO POVEZOVANJE

Lažje življenje in delo prek nacionalnih meja

- (51) Teritorialno in pomorsko sodelovanje med kraji v različnih državah prispeva k boljšemu izkoriščanju razvojnega potenciala in reševanju skupnih izzivov. Čezmejno združevanje moči, vključno s programi in projekti Interreg, lahko ustvari kritično maso za razvoj in spodbudi sinergije, hkrati pa zmanjša gospodarsko, družbeno in okoljsko razdrobljenost ter negativne zunanje učinke. To vključuje ekosisteme, naravno in kulturno dediščino, trge dela, zagotavljanje javnih storitev in omrežja mest, ki jih delijo notranje, zunanje, kopenske ali morske meje. Sprejeli bomo ukrepe za vključitev stabilnega čezmejnega, nadnacionalnega in medregionalnega sodelovanja v makroregionalne, nacionalne, regionalne in lokalne razvojne strategije. Primeri stabilnih pristopov, ki olajšujejo sodelovanje med upravnimi območji, ki presega posamezne projekte, vključujejo strateško sodelovanje Interreg, pobudo skupnosti znanja in inovacij Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo (pobude ETI SZI), platforme za strategijo pametne specializacije (S3), strateške konzorcije vrednostne verige EU, sodelovanje v okviru programa Obzorje Evropa, evropska združenja za teritorialno sodelovanje (EZTS), redne programe kohezijske politike EU, makroregionalne strategije, sodelovanje med metropolitanskimi območji, upravljanje funkcionalnih regij, čezmejno načrtovanje in čezmejne pravne sporazume. Prav tako podpiramo razvoj novih strateških dokumentov, kjer je to potrebno, in spodbujanje sorazvoja, ki vključuje državljane prek meja.
- (52) Še vedno obstajajo številne pravne in upravne ovire za poglobitev sodelovanja prek meja. Okrepili bomo dialog z oblikovalci politik na vseh ravneh upravljanja, da bi uskladili nacionalne sektorske politike med državami in zmanjšali obstoječe ovire za sodelovanje.

ZELENA EVROPA,

---

ki varuje skupne možnosti preživetja in oblikuje družbeni prehod

- (53) Prednostne naloge zelene Evrope poudarjajo prostorsko razsežnost in prispevek prostorskega načrtovanja h krovnim prednostnim nalogam politike, kot so cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov, Konvencija o biotski raznovrstnosti, Evropski zeleni dogovor, Pariški sporazum, Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030, Evropska konvencija o krajini in Strategija EU za gozdove. Druge pomembne prednostne naloge se nanašajo na Evropo, ki je primerna za digitalno dobo, trajnostno mobilnost in popolnoma povezano evropsko prometno omrežje, prehod na krožno gospodarstvo v Evropi ter uporabo ekosistemskega pristopa.

ZDRAVO OKOLJE

Boljše, okolju prijazne možnosti preživetja, podnebno nevtralna in odporna mesta in regije

- (54) Ekosistemi, vključno s kmetijskimi, gozdnimi, travniškimi, sladkovodnimi in morskimi ekosistemi, so bistveni za človekov obstoj in pomembni za dolgoročni trajnostni razvoj. Skupna odgovornost je zagotoviti, da so trajnostno dostopni širši javnosti, dobro delujoči, odporni, okrepljeni in zdravi ter da ustvarjajo prihodek za lokalno prebivalstvo in podjetja. To prispeva k blažitvi podnebnih sprememb, boju proti izgubi biotske raznovrstnosti, zagotavljanju ekosistemskih storitev in ozaveščanju javnosti o vsem tem. Celostno upravljanje je še posebno pomembno, če se upoštevajo različne geografske posebnosti. Podpiramo razvoj na naravi temelječih rešitev ter omrežij zelene in modre infrastrukture, ki povezujejo ekosisteme in zavarovana območja, v okviru prostorskega načrtovanja, upravljanja zemljišč in drugih politik ter razvoj novih orodij za krizno upravljanje, da se povečata varnost in odpornost krajev.
- (55) Podnebne spremembe in izguba biotske raznovrstnosti lahko zmanjšajo možnosti preživetja. Obvladovanje tveganj in nesreč ter preventivni ukrepi so pomembni za izgradnjo odpornih skupnosti. Spoštovali bomo naravne omejitve skupnih evropskih možnosti preživetja in povečali odpornost vseh krajev, na

katere vplivajo podnebne spremembe. To je mogoče doseči z razvojem lokalnih in regionalnih strategij za podnebno nevtralna mesta in regije. Možni blažilni in prilagoditveni ukrepi vključujejo spodbujanje trajnostne rabe zemljišč, odprtih površin in javnih zelenih površin, obnovo degradiranih zemljišč in obalnih območij, boj proti krčenju gozdov ter ohranjanje oceanov in vodnih teles. Drugi ukrepi lahko vključujejo preprečevanje širjenja mestnih območij in toplotnih otokov v mestih, uvajanje zelene infrastrukture, izboljšanje kakovosti zraka, preprečevanje neto rasti površine pozidanih zemljišč do leta 2050, krepitev zagotavljanja ekosistemskih storitev ter izboljšanje povezovanja kopenskega in pomorskega prostorskega načrtovanja.

- (56) Evropska naravna in kulturna dediščina je edinstvena in raznolika dobrina, ki jo je treba zaščititi, upravljati in nadalje razvijati. Območja, ki so bogata z naravno in kulturno dediščino, ali edinstvenimi krajinami morajo čim boljše izkoristiti te dobrine in njihov še neizkoriščen potencial. Uravnotežiti morajo ohranjanje narave, trajnostno rabo naravnih virov in gospodarski razvoj, vključno z ustvarjanjem okolju prijaznih delovnih mest, spodbujanjem rasti in blaginje skupnosti ali sodelovanjem z inovativnimi socialnimi podjetniki. Osredotočili se bodo na povečanje ozaveščenosti in krepitev vloge lokalnih in regionalnih skupnosti pri zaščiti, sanaciji, uporabi in ponovni uporabi njihovega (grajenega) okolja, krajine, materialnih in nematerialnih kulturnih dobrin ter drugih edinstvenih vrednot z instrumenti kohezijske politike EU, politiko razvoja podeželja, prostorskim načrtovanjem ali katerimi koli drugimi orodji, s katerimi se med drugim spodbuja celostni prostorski ali lokalni razvoj. Ta so morda na zadevnem ozemlju že dejansko prisotna.

KROŽNO GOSPODARSTVO

Močna in trajnostna lokalna gospodarstva v globaliziranem svetu

- (57) Krožnost pomeni upravljanje tokov materialov, vode in energije. Vključuje ponovno uporabo in recikliranje proizvodov, vključno s stavbami, gradbenimi materiali in odpadnimi vodami, na podlagi ocene življenjskega cikla in energijske prenove stavb. Prehod evropskih gospodarstev na lokalno krožno in ogljično/podnebno nevtravno gospodarstvo je odvisen od konkurenčnosti ter

dobrin lokalnih in regionalnih akterjev. V globaliziranem gospodarstvu so za to potrebni procesi industrijske simbioze, ki združujejo svetovno konkurenčnost in lokalne dobrine. Podpiramo prehod Evrope na krožno gospodarstvo in razvoj procesov industrijske simbioze, prilagojenih lokalnim razmeram, pri čemer se upošteva tudi potreba po trajnostni rabi tal in zemljišč.

- (58) Da bi bolje izkoristili večplastne prostorske dobrine Evrope za prehod na krožno gospodarstvo, podpiramo razvoj lokalnih in regionalnih strategij krožnega gospodarstva, ki povezujejo lokalna in svetovna gospodarstva. Te strategije bi morale temeljiti na lokalnih dobrinah in zmogljivostih za inovacije, hkrati pa bi morale tudi združevati procese energetskega in gospodarskega prehoda za lokalno krožno gospodarstvo. Strategije pametne specializacije ter evropske politike na področju raziskav in inovacij, kot sta Obzorje Evropa ali pobuda za skupno načrtovanje programov Urbana Evropa, imajo lahko pomembno vlogo pri prehodu na krožno gospodarstvo.
- (59) Lokalni proizvodi, trgi, poslovno okolje, usposabljanje, podjetništvo, večja samozadostnost in močne skupnosti so pomembni za ustvarjanje odpornih lokalnih gospodarstev in koristi za okolje. Raznolika lokalna gospodarstva prispevajo k zmanjšanju izpostavljenosti zunanjim silam, hkrati pa pomagajo procesom energetskega in gospodarskega prehoda. Spodbujamo krepitev inovacijskih zmogljivosti v vseh regijah, vključno z lokalnimi strategijami za energetske prehode ter ukrepi v gradbenem, prometnem in biogospodarskem sektorju.

TRAJNOSTNE POVEZAVE

Trajnostna digitalna in fizična povezljivost krajev

- (60) Fizične in digitalne povezave so pomembne za evropske družbe in gospodarstva ter predstavljajo velike okoljske izzive. Zato so potrebne pametne, trajnostne in varne oblike prevoza in povezljivosti, zlasti za podporo prednostnim nalogam uravnotežene Evrope in funkcionalnih regij.
- (61) Prehod na trajnostno digitalno družbo lahko podpira decentraliziran in trajnostni razvoj. E-vključenost, pri kateri imajo ljudje, podjetja in kraji koristi od

digitalizacije, je odvisna od pravičnega in cenovno ugodnega dostopa do visokokakovostnega interneta, povezav mobilne telefonije naslednje generacije ter digitalnih veščin in znanj, pri čemer je treba upoštevati vprašanja trajnosti in zdravja. To zlasti zadeva dostop do e-uprave in e-storitev splošnega pomena, ki vplivajo na kakovost življenja in konkurenčnost krajev. Deležnike bomo pozvali, naj začnejo dialog o potrebi po ustreznem dostopu do visokohitrostnih fiksnih in mobilnih komunikacijskih omrežij v vseh krajih ter o potrebi po digitalni infrastrukturi z nizkim ogljičnim odtisom in majhnim vplivom na zdravje ljudi. To lahko pomaga zagotoviti ustrezne življenjske in poslovne pogoje po vsej Evropi.

- (62) Dostop do intermodalnega tovornega in potniškega prevoza je pomemben za vse kraje v Evropi. Učinkovite in okolju prijazne prometne rešitve so vse pomembnejše za doseganje ciljev v zvezi s podnebjem, onesnaževanjem zraka, hrupom, dostopnostjo in povezljivostjo vseh regij v Evropi. To vključuje posamezne načine prevoza in kombinirani prevoz. Dodatno bomo izboljšali povezave med regionalnim načrtovanjem in razvojem vseevropskih omrežij, zlasti vzdolž koridorjev jedrnega omrežja. Povezovanje vseh krajev z glavnimi prometnimi vozlišči podpira mednarodne trgovinske povezave in priložnosti za lokalni razvoj. Za doseg tega sta pomembna kohezijska politika EU in Instrument za povezovanje Evrope.
- (63) Zanesljiva sekundarna in lokalna prometna omrežja, ki zagotavljajo povezave z nadnacionalnimi omrežji in mestnimi središči, so bistvena za kakovost življenja in poslovne priložnosti. To velja zlasti za mesta, podeželska, obrobna in redko poseljena območja, otoke, gorska območja in najbolj oddaljene regije. Prostorske in prometne načrtovalce pozivamo, naj raziščejo nove socialno in okoljsko napredne modele za lokalno in regionalno mobilnost kot storitev ter sodelujejo na področju večmodalne in okolju prijazne dostopnosti mestnih središč in znotraj njih. Za to so pomembni instrumenti kohezijske politike EU, načrti za trajnostno mobilnost v mestih ali katera koli druga orodja za krepitev celostnega prostorskega ali lokalnega razvoja, ki so morda na zadevnem območju že dejansko prisotna.

IV Uresničevanje prednostnih nalog

- (64) Prednostne naloge, določene v Teritorialni agendi 2030, morajo biti podprte z ukrepi predanih akterjev. Šele takrat se lahko ustrezno obravnavajo prednostne naloge Teritorialne agende in pomisleki zaradi prostorskih neenakosti in prehoda na ogljično/podnebno nevtralno gospodarstvo. Skupaj bi se morali z ukrepi okrepiti
- upravljanje na več ravneh;
  - območjem prilagojeni pristopi;
  - prostorski učinki in doslednost usklajene sektorske politike;
  - sodelovanje med območji;
  - teritorialna kohezija na evropski ravni;
  - teritorialna kohezija na čezmejnih, nadnacionalnih, medregionalnih in znotrajregionalnih ravni; ter
  - prispevki držav članic in sosednjih držav k teritorialni koheziji.
- (65) Zgornje točke so tesno povezane z načeli dobrega upravljanja mest, opisanimi v Novi leipziški listini. To so urbana politika za skupno dobro, celostni pristop, sodelovanje in soustvarjanje, upravljanje na več ravneh in območjem prilagojen pristop.

Poziv ključnim akterjem

- (66) Izvajanje Teritorialne agende temelji na neformalnem sodelovanju na več ravneh med državami članicami, podnacionalnimi organi, Evropsko komisijo, Evropskim parlamentom, Evropskim odborom regij, Evropskim ekonomsko-socialnim odborom, Evropsko investicijsko banko in drugimi zadevnimi akterji. Njenemu izvajanju bi koristilo sodelovanje s tistimi, ki so odgovorni za Urbano agendo EU, Novo leipziško listino, kohezijsko politiko EU in politiko razvoja podeželja, izvajanje načrta EU za okrevanje ter makroregionalne strategije EU in strategije EU za morske bazene.

- (67) **Medvladno sodelovanje držav članic** bo okrepilo sodelovanje pri prednostnih nalogah Teritorialne agende na evropski ravni z Evropsko komisijo, Evropskim parlamentom, Evropskim odborom regij, Evropskim ekonomsko-socialnim odborom in Evropsko investicijsko banko. Države članice bodo vsako drugo leto na srečanju mreže kontaktnih točk za teritorialno kohezijo razpravljale o napredku pri izvajanju Teritorialne agende, zlasti pobud in ukrepov. Ugotovitve o tem napredku bodo obravnavane na srečanjih generalnih direktorjev za teritorialno kohezijo. Za okrepitev dialoga o medsebojnem vplivu prostorskega razvoja in sektorskih politik bi lahko srečanja generalnih direktorjev za teritorialno kohezijo vključevala skupno sejo s predstavniki prostorsko pomembnih sektorjev politik.
- (68) **Posamezna država članica** bo spodbujala prednostne naloge Teritorialne agende ter vključila ustrezne akterje v vse sektorske politike in na vseh ravneh upravljanja. To vključuje spodbujanje Teritorialne agende v nacionalnih postopkih strateškega, prostorskega in teritorialnega načrtovanja, partnerskih sporazumih in programih za kohezijsko politiko EU, nacionalnih načrtih za okrepanje in drugih skladih EU, pri čemer je poudarjen pomen načela subsidiarnosti za opredelitev narave območij ter zagotovitev ciljno usmerjenih ukrepov in podpore v vsaki državi članici. Vključuje obveščanje o Teritorialni agendi in prizadevanja za teritorialno kohezijo na nacionalni ravni, skupaj s sektorskimi ministrstvi, podnacionalnimi organi in civilno družbo.
- (69) **Podnacionalni organi in telesa**, vključno s tistimi na lokalni in regionalni ravni ter njihovimi nacionalnimi združenji, so pozvani, da izvajajo Teritorialno agendo in sprejmejo ukrepe za vključitev zadevnih akterjev. To vključuje upoštevanje prednostnih nalog Teritorialne agende pri njihovem prostorskem načrtovanju in splošnih razvojnih strategijah in politikah ter zgledovanje po pilotnih ukrepih in dajanje lastnih predlogov za nove pilotne ukrepe. Zlasti se spodbujajo k sodelovanju s sosednjimi območji in kraji, ki se srečujejo s podobnim ali dopolnjujočim se potencialom ali izzivi, ter z udeleženi akterji. Poleg tega so podnacionalni organi pozvani, da prevzamejo dejavno vlogo v regionalnih, nacionalnih in evropskih razpravah o izvajanju Teritorialne agende.

- (70) **Evropska komisija** je pozvana, da prispeva k prednostnim nalogam Teritorialne agende, dodatno okrepi prizadevanja za spodbujanje teritorialne kohezije v Evropi in prostorskerazsežnosti v politikah EU ter usklajuje sektorske politike. To lahko vključuje krepitev prostorskerazsežnosti v evropskem semestru in ocenah učinka z uporabo razpoložljivih orodij za oceno prostorskih učinkov in večjo vključenostjo deležnikov ter, v okviru kohezijske politike EU in drugih zadevnih politik EU, nadaljnje spodbujanje celostnega prostorskega razvoja, uvajanje ustreznih orodij in instrumentov, teritorialnega sodelovanja ter spremljanje pilotnih ukrepov in opiranje nanje.
- (71) **Evropski parlament** je pozvan, da se seznaní s Teritorialno agendo in preuči njene prednostne naloge v Odboru za regionalni razvoj ter drugih odborih in medskupinah s prostorsko razsežnostjo. To lahko vključuje zagovarjanje prednostnih nalog Teritorialne agende v zakonodajnih postopkih EU.
- (72) **Evropski odbor regij** je kot posvetovalni organ Evropske unije, ki uradno zastopa regije in občine na ravni EU, pozvan, da prispeva k izvajanju in nadaljnjemu razvoju Teritorialne agende. V ta namen je pozvan, da svoje člane obvesti o Teritorialni agendi in napredku pri izvajanju. Poleg tega je pozvan k spodbujanju lokalnih in regionalnih organov v Evropi k izvajanju Teritorialne agende, sodelovanju s sosednjimi območji in kraji, učenju iz pilotnih ukrepov in dajanju lastnih predlogov za nove pilotne ukrepe. Evropski odbor regij je prav tako pozvan, da v okviru svojega posvetovalnega dela spodbuja cilje Teritorialne agende na evropski ravni. Pozvan je tudi, da spodbuja uvajanje in nadaljnji razvoj teritorialnih orodij in instrumentov, kot so ocene prostorskega učinka, evropska združenja za teritorialno sodelovanje in celostni prostorski razvoj v okviru kohezijske politike EU.
- (73) **Evropski ekonomsko-socialni odbor** je pozvan, da svoje člane obvesti o prednostnih nalogah Teritorialne agende in jih spodbuja k sodelovanju pri izvajanju Teritorialne agende. To vključuje poudarjanje pomena partnerjev civilne družbe za zagotavljanje trajnostne prihodnosti za vse kraje ter krepitev lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, in vseh drugih orodij za lajšanje celostnega prostorskega razvoja in sodelovanja. Poleg tega je pozvan, da

zagovarja prednostne naloge Teritorialne agende v političnih razpravah na evropski ravni.

- (74) **Skupina Evropske investicijske banke** je pozvana, da pri dajanju posojil, kombiniranju nepovratnih sredstev s posojili in svetovalnih storitvah ustrezno upošteva prednostne naloge in ukrepe Teritorialne agende, pri čemer naj upošteva potrebo po podpori strategijam trajnostnega prostorskega razvoja, ne da bi pri tem ogrozila svojo finančno disciplino. Ker ima lahko skupina EIB pomembno vlogo pri financiranju trajnostnih naložb vseh velikosti na področjih, ki jih zajema Teritorialna agenda, je pozvana, da prispeva k pilotnim ukrepom, zlasti za podporo razvoju boljših pristopov k financiranju v ozemeljskem okviru, ki dopolnjujejo Evropsko komisijo. To lahko vključuje podporo lokalno prilagojenim naložbam s posojili, kombiniranjem nepovratnih sredstev s posojili ter svetovanjem državam članicam in ključnim akterjem glede priprave in izvajanja teritorialnih projektov ter uporabe finančnih instrumentov.
- (75) **Evropska in nacionalna združenja**, ki obravnavajo prostorski razvoj in/ali zastopajo lokalne in regionalne vlade, so pozvana, da svoje člane obveščajo o prednostnih nalogah Teritorialne agende in jih spodbujajo k izvajanju agende, sodelovanju s sosednjimi območji in kraji, učenju iz pilotnih ukrepov ter dajanju lastnih predlogov za nove pilotne ukrepe. Poleg tega se spodbujajo, da se zavzemajo za cilje Teritorialne agende v političnih razpravah na nadnacionalni in evropski ravni.

Izvajanje z namenskimi ukrepi

- (76) Ukrepi za uresničevanje Teritorialne agende se lahko sprejmejo na kateri koli ravni upravljanja ter se lahko razlikujejo po naravi in usmerjenosti. Vsak ključni akter je pozvan, da v okviru svojega rednega mandata izvaja Teritorialno agendo. Samo tako se bodo lahko ustrezno obravnavale prostorske neenakosti in družbena preobrazba v ogljično/podnebno nevtralno gospodarstvo.
- (77) Da bi spodbudili skupne ukrepe po vsej Evropi, se s pilotnimi ukrepi prikažejo, preizkušajo in razvijajo prakse, ki prispevajo k doseganju prednostnih nalog

Teritorialne agende. Ti ukrepi odražajo vse večje priznavanje pomena lokaliziranih politik, saj kažejo, kako je mogoče dejavno obravnavati prostorsko razsežnost regionalnih, nacionalnih in evropskih politik. Osredotočajo se na učenje, izmenjavo dobrih praks, skupne delovne skupine, ki razvijajo nadaljnje ukrepe, ali izvajanje. Vsi se spodbujajo, da te ukrepe pozorno spremljajo, se po njih zgledujejo in predlagajo nove ukrepe. Z ukrepi, s katerimi se obravnavajo prednostne naloge Urbane agende, Nove leipziške listine in Teritorialne agende, se lahko okrepijo povezave med mestnimi in prostorskimi politikami.

Usklajevanje

- (78) Dejavnosti Teritorialne agende se bodo usklajevale na srečanjih generalnih direktorjev za teritorialno kohezijo, ki jih bo pripravila mreža kontaktnih točk za teritorialno kohezijo in podprla delovna skupina za Teritorialno agendo.
- (79) Naslednji program sodelovanja ESPON bo nadaljeval in krepil podporo in svetovanje procesu izvajanja in predsedstvom Sveta EU, na primer s spremljanjem dejavnosti ter osredotočenim posredovanjem dokazov in znanja v zvezi s Teritorialno agendo 2030.
- (80) Z dejavnostmi usklajevanja v okviru Teritorialne agende 2030 se bo
- poskušalo zagotoviti, da so dejavnosti in pilotni ukrepi pregledni, zasnovani in podprti s strani (predstavnikov) držav članic, podnacionalnih akterjev in Evropske komisije, pri čemer vzajemno krepijo oblikovanje politik na ravni EU in nacionalni ravni ter nanj optimalno vplivajo;
  - redno pregledoval napredek pri izvajanju in pilotnih ukrepih; ter
  - udeležencem na podnacionalni, nacionalni in evropski ravni zagotavljalo obveščanje o ciljnih in prednostnih nalogah ter napredku pri izvajanju.

Nadaljnje ukrepanje

- (81) Prihodnja predsedstva Sveta EU so pozvana, da nadaljujejo s Teritorialno agendo 2030 ter dodatno okrepijo obveščanje o njej, njeno izvajanje in upravljanje:
- (82) **Sporočilo** o napredku pri izvajanju Teritorialne agende ob 25–in 30–letnici Evropske perspektive prostorskega razvoja (1999) v letih 2024 in 2029 ter 20–letnici Teritorialne agende (2007) leta 2027.
- (83) **Izvajanje** Teritorialne agende, ki vključuje razpravo o napredku, vključno s pilotnimi ukrepi.
- (84) **Upravljanje** s poudarkom na pregledu stanja v letu 2024, vključno s pregledi sistema upravljanja, napredka pri izvajanju in ustreznosti prednostnih nalog. To bo potekalo v luči priprav na kohezijsko politiko EU po letu 2027. Predsedstvo Sveta EU v prvi polovici leta 2025 je pozvano, da organizira neformalno ministrsko srečanje, ki bo podlaga za odločitev o morebitni prenovitvi Teritorialne agende 2030.

